

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897.   Första Kammaren.   N:o 9.

Tisdagen den 2 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 23 nästlidne februari.

Anmäldes och bordlades

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lemnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus;

bankoutskottets memorial n:o 3, angående afskrifning af osäkra fordringar vid åtskilliga afdelningskontor af riksbanken; samt

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder för kontroll öfver värden och förvaltningen af fromma stiftelser inom landet.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 27 i nästlidne månad bordlaga ärenden, nemligen statsutskottets utlåtanden n:is 25—27, bevillningsutskottets betänkanden n:is 3 och 4 samt lagutskottets utlåtanden n:is 13—15.

Herr *Leman* afgaf en motion, n:o 45, om ändring i gällande bestämmelser angående handeln med vin och maltdrycker i stad.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Ekströmer* under femton dagar från och med morgondagen.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle uppföras främst å föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 3 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne februari.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 28, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till upprepning af Kalmar sund och ombyggnad af Väddö kanal;

n:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för utrotande af ollonborrar; och

n:o 30, angående väckt motion om förhöjning af lönen åt Riksdagens justitieombudsman m. m.; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 16, i anledning af väckt motion om lagförändring i syfte att för utbekommande af visst slag utaf fordran handräckning må kunna sökas omedelbart hos utmättningsman; och

n:o 17, i anledning af kamrarnes återremiss af lagutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af förordningen angående patent den 16 maj 1884, dels ock väckt motion om ändrad lydelse af 25 § i samma förordning.

Efter föredragning af herr *Lemans* under gårdagen bordlagda motion, n:o 45, om ändring i gällande bestämmelser angående handeln med vin och maltdrycker i stad, beslöt kammaren hänvisa denna motion till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran, följande nästlidne dag bordlagda ärenden, nemligen sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 1, bankoutskottets memorial n:o 3 samt Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 27 nästlidne februari och den 2 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande statens jernvägstrafik,

n:o 26, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående försäljning af den kronan såsom danaarf tillfallna lägenheten Lilla Hyddan å Örebro stads område och

n:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till staden Sundsvall af viss, statens jernvägar tillhörig mark, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 27 nästlidne februari och den 2 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 3, angående vissa ännu oafgjorda delar af tullbevillningen.

*Ifrågasatt tull
å superfosfat.*

Punkten 1.

Herr af Burén: Som kammaren torde finna af detta betänkande, har jag haft en annan mening inom bevillningsutskottet än dess flertal och mot tullfrihet för superfosfat afgifvit min reservation. I bevillningsutskottets afdelning stod jag alldeles ensam om denna min åsigt, men i bevillningsutskottets plenum föll denna min mening med 14 röster mot 5. Dervid är att märka, att 8 af dessa röster voro principiella frihandelsröster. Då de inhemska näringarna i allmänhet fått en välbehöflig hjälp, så synes det mig både rättvist och billigt, att någon hjälp äfven beredes superfosfatfabrikationen, som har att kämpa mot en mycket våldsam utländsk konkurrens, så mycket våldsammare och svårare för denna industri, som den har att med sina goda varor i stor skala konkurrera med sådana, som äro underhålliga. Eu sådan undantagsställning kan icke försvaras, icke allenast därför, att denna konkurrens förorsakar superfosfatfabrikationen förlust, utan äfven därför, att jag vågar påstå, det vore i svenska jordbrukets eget intresse, om denna lilla tullsats af 25 öre per 100 kilogram beviljades denna fabrikation.

Det kan nemligen icke vara herrarne obekant, att klagomål från landtbrukare framkommit, som bevisa, att de få köpa superfosfat och gödningsämnen af mycket underhållig, för att icke säga förfalskad, beskaffenhet. Hvarifrån komma väl dessa förfalskade varor, om icke från de utländska fabrikerna, som leverera sina dåliga varor till pris, understigande hvad superfosfatfabrikerna här i Sverige kunna leverera sina fullgoda varor till. I tidningspressen hafva varit synliga åtskilliga varningar till jordbrukarne mot att skaffa sig sådana gödningsämnen. Bland sådana har jag klippt ut en ur stockholmstidningen *Aftonbladet* — som ju icke är någon beundrare af tullskydd — för den 16 februari 1897. Der säger denna tidning: "En mängd landtmän inom Småland ha i år inköpt konstgjorda gödningsämnen. Detta är nog i och för

sig godt och väl. Beklagligt är dock, säger en smålandstidning, att de gjort sina inköp hos en af de firmor, hvars underhaltiga varor äro alltför väl kända, så att utbytet torde blifva ganska klen. Af detta vill det synas, som om pressens varningar för underhaltiga gödningsämnen i stället för att förminska afsättningen af den förfälskade varan utgjort en reklam för densamma.“

*Ifrågasatt tull
å superfosfat.
(Forts.)*

Men om jag nu skulle antaga, att med denna lilla tull af 25 öre per 100 kilogram varans pris skulle höjas med samma belopp — hvilket jag för min del icke tror — finna herrarna mycket väl, åtminstone de, som äro någorlunda hemma i jordbruksnäringen, att då till ett tunnland jord användes en säck superfosfat, hvilket är detsamma som 100 kilogram, gör det 25 öre per tunnland; och vågar jag påstå, att behållningen af att få denna fullgoda vara till 25 öre högre pris per tunnland blir mycket större, än behållningen skulle blifva, om man skulle taga en vara, som är 25 öre billigare, men underhaltig. Det är sålunda efter mitt förmenande af vikt för den svenska jordbruksnäringen att verkligen skydda denna inhemska industri, som är för densamma af stor betydelse, och det är icke, såsom utskottet här säger, att det skulle skada jordbruket, om priset å ett för detsamma nyttigt och mycket användt ämne förhöjdes genom tull. Detta skäl anser jag mig nu hafva till fullo vederlagt.

Det *andra* skälet, som utskottet här förebringar, är, att det skulle vara svårt att vid tullbehandling skilja dessa superfosfater från andra gödningsämnen. Det har varit mig synnerligen angeläget att söka bemöta detta bevillningsutskottets skäl, emedan det fans röster, som endast och allenast till följd häraf icke kunde biträda min åsigt; men som jag icke är fackman, måste jag förskaffa mig upplysning från fackmän, huruvida detta skäl är riktigt och befogadt eller icke. Jag har sålunda i bevillningsutskottet visat åtskilliga prof på gödningsämnen, och dessa gåfvo tydligt till känna — jag vädjar till mina kamrater inom utskottet — att man med blotta ögat kunde se, hvilket var superfosfat och hvilket var att hänföra till andra gödningsämnen. Men jag åtnöjde mig icke dermed, utan jag begärde och erhöll af kompetent person, af handelskemisten i Stockholm, följande intyg: "superfosfat kan på grund af sitt förhållande till vatten, vattenlösningsens sura reaktion samt halt, vattenlöslig fosforsyra, som lätt påvisas med t. ex. molybdenvätska, utan vidare fackkunskap och utan svårighet skiljas från andra i handeln förekommande artificiella gödningsämnen. Stockholm den 20 februari 1897. John Landin, handelskemist i Stockholm."

Äfven har jag förskaffat mig från en tekniskt bildad person — hvilket för mig var af vikt, då vi numera sakna den enda tekniskt bildade person, vi förut hade i utskottet, nemligen herr Almström, hvilket jag för min del djupt beklagar — följande yttrande: "Man tager en knifsudd af varan i flata handen, håller på några droppar vatten och doppar deri en remsa blått lakmuspapper. Är då varan superfosfat, färgas papperet rödt, hvilket icke sker med andra gödningsämnen. Ett annat också mycket lätt utförbart prof består uti att i ett profrör hålla litet vatten på en knifsudd af varan, omskaka,

*Ifrågasatt tull
å superfosfat.
(Forts.)*

låta slammets sätta sig till botten, hålla lösningen genom ett filtrum i ett annat profrör samt dertill sätta s. k. molybdenvätska, då en stark gul fällning uppstår, om varan utgjordes af superfosfat, men i annat fall icke.“ Jag tror mig således hafva fullkomligt vederlagt detta af utskottet anförda skäl för afslag på ifrågavarande motion. Är det sålunda af vigt för svenska jordbruket att få en fullgod vara, måste det också vara af vigt för jordbruksnäringen, att superfosfatfabrikationen eger bestånd, ty det kan icke tänkas, att en fabrikation skall fortsätta sin verksamhet, som år efter år går med förlust; och följden blir naturligtvis den, att om den nedlägges, komma ju de utländska tillverkningarna att helt och hållet beherska den svenska marknaden och äfven bestämma det pris, som jordbrukarne för detta superfosfat måste betala. Jag har äfven för att så mycket bättre få reda på förhållandena afgifvit till superfosfatfabriken i Stockholm åtskilliga frågor och anhållit att derpå få svar. Den första frågan, jag afgifvit, lyder sålunda: huru stor är förbrukningen af superfosfat i landet, hvarifrån tagas råämnena och hvilka äro de? Derpå har nu superfosfatfabriken i Stockholm svarat: “den inhemska är för år 50 å 60,000 tons och importen c:a 14,000 tons. Förbrukningen sålunda 65 å 75,000 tons. Råämne: fosfat, kommande till största delen från Florida i Norra Amerika samt från Algeriet.“ Nu är det att hoppas, att detta råämne skall kunna hemtas från de kolossala tillgångar på *apatit*, som finnas i Norrland. Hvilken fördelaktig och vigtig sak detta skulle vara för den svenska industrien behöfver jag icke för denna ärade kammare påvisa.

Den *andra* frågan, som jag framstälde till superfosfatfabriken, var: “hvad är priset på superfosfat?” Svaret lyder: “20 procent superfosfat, svenska fabrikernas, kronor 6 pr 100 kilogram i stora partier med några procents förhöjning vid små partier och detaljförsäljning. Från utlandet erbjuds vara till 5:40 å 5:60 pr. 100 kilogram.“ Häraf torde man finna, att den föreslagna superfosfattullen är mer än välbehöfelig.

Den *tredje* frågan var: “lemnar fabrikationen af superfosfat vinst eller förlust?”

Svaret lyder: “vår tillverkning har under de båda senaste åren gått med förlust; 1895 förlorade vi på vår gödningsämne- och foderämneshandeln 123,601:47 kronor; 1896 var förlusten 52,565:63 kronor. Dervid är att märka, att foderämneshandeln 1895 äfven gick med någon förlust, men deremot under 1896 med en rätt god vinst till följd af en ovanligt gynnsam konjunktur på hösten. Att bolaget det oaktadt haft en liten vinst på hela sin rörelse, så att en utdelning kunnat lemnas aktieegarne, beror derpå, att det har en stor fabrik för tillverkning af *klorsyradt kali* på elektrolytisk väg, som täckt förlusten på gödningsämnehandeln och dessutom lemnat ett öfverskott.“ Jag har dessutom funnit af en annan tidningsuppsats, nemligen i Nya Dagligt Allehanda för några dagar sedan, att “förhållandena äro, kort sagdt, sådana, att utan detta skydd den svenska superfosfatindustrien efter all sannolikhet är dömd till undergång. Utlandets superfosfatfabriker sälja nemligen i Sverige, der de vilja hafva öppen marknad för öfverskottet af

sin tillverkning, till pris, som till och med understiger tillverkningsvärdet, under det de i eget land genom konventioner sins emellan hålla ett betydligt högre pris. Konkurrensen från utlandet är sålunda helt enkelt ruinerande för den svenska superfosfatindustrien. Det är följaktligen uppenbarligen en orättvisa att vägra den det skydd, andra näringar erhålla.“

*Ifrågasatt tull
å superfosfat.
(Forts.)*

Den *fjerde* frågan, jag framstälde till nämnde bolag, lydde: "huru många arbetare äro sysselsatta med fabrikationen af superfosfat och huru många personer hafva deraf sin försörjning?" Svaret lyder sålunda: "Att döma af förhållandena vid våra egna fabriker, sysselsätts vid landets superfosfatfabriker 6 à 700 arbetare, hvartill komma ingenjörer, kontorsbiträden etc., som torde uppgå till ett hundratal. Som flertalet af arbetarne äro gifta, torde man kunna beräkna, att för närvarande omkring 3,000 personer hafvasin försörjning genom dessa fabriker. "Det är ju alldeles klart, att denna arbetspersonal kommer att mångdubblas, för den händelse råämnena komma att tagas från vårt eget land.

Slutligen har utskottet i afseende på kontrollen sagt, att det förväntar en kontroll på denna superfosfat, hvilket skulle vara en orsak att icke bevilja tullsatsen, emedan, enligt hvad utskottet förmenar, införseln af underhållig vara då *möjligen* skulle blifva undanröjd. Sålunda är utskottet sjelft icke fullt säkert på att denna fara för förfalskade varor blir genom den förväntade kontrollen undanröjd.

För min del är jag aldeles öfvertygad, att den kontroll, som bör ske, bör göras vid fabrikena sjelfva för att den skall blifva effektiv, och efter mitt förmenande skulle det vara bäst och nyttigast, om hela tillverkningen af detta gödningsämne gjordes inom landet. Och man behöfver icke befara, att priset därför kommer att höjas, ty det finnes 4 sådana bolag i landet, som komme att täfla med hvarandra.

Jag tror mig nu hafva bemött alla skäl, som utskottet anfört för denna tullfrihet.

Till sist ber jag att få säga några ord med anledning deraf, att man förebrått mig, att jag skulle vilja hafva tullar för tullarnes egen skull. Jag ber att på det bestämdaste få tillbakavisa dessa beskyllningar. I denna fråga likasom i alla tullfrågor är min ståndpunkt den, — och jag ber att få framhålla ännu en gång, såsom jag gjort många gånger förut — att det svenska arbetet behöfver skydd gent emot en öfvermäktig utländsk konkurrens, icke därför att producenterna skola få högre pris för sin vara på konsumenternas bekostnad, utan därför att arbetsförtjensten och arbetsvinsten för allt, som kan produceras inom vårt land, skall tillfalla den svenska arbetaren, och jag hyser den förhoppningen, att våra svenska arbetare, hvad de amerikanske arbetarne redan länge insett, snart skola komma under fund med, hvarest de hafva att söka och hvarest de hafva att finna sina bästa vänner.

Herr grefve och talman, jag anhåller om bifall till min och friherre Klingspors reservation.

Herr Stephens: Såsom hufvudsakliga anledningar, hvarför jordbruket nu skulle betungas med en beskattning å ett af dess viktigaste råämnen, framhåller man, att de svenska superfosfatfabriken icke skulle

*Ifrågasatt tull
å superfosfat.
(Forts.)* kunna konkurrera med de utländska, samt att genom åsättande af tull på superfosfat förfalskningar af detta gödningsämne skulle undanrödjas. Jag anhåller att då få litet närmare granska dessa tvenne skäl.

Med hänsyn dertill, att superfosfatfabrikerna erhålla sin råvara från Södra Amerika, blir kostnaden ungefär densamma, antingen denna vara levereras i belgiska, tyska, engelska eller svenska hamnar. Fraktskilnaden kan icke vara af någon större betydighet, arbetet, som sedan pålägges varan, är ringa, och jag kan således för min del icke förstå annat, än att man sköter sig illa här i landet, då man icke kan konkurrera med de utländska fabrikerna. Men förutom superfosfatfabrikationen drifva våra fabriker äfven en annan rörelse. Den består dels uti att fabricera andra kemiska ämnen, bland annat och förnämligast svafvelsyra, samt att drifva handelsrörelse i stor skala, icke minst med superfosfat.

Det synes mig dock besynnerligt, att, om det lönar sig att från utlandet importera och sälja en vara, fabrikationen af densamma inom landet, hvilken i allt väsentligt med afseende på produktionsvilkoren är likställd med utlandets, icke skall kunna drivas med förtjenst.

Hvad nu beträffar frågan, huruvida genom åsättande af den nu ifrågavarande tullen faran för jordbruket att få förfalskade gödningsämnen skulle kunna undanrödjas, kan jag icke heller finna, att en dylik fördel skulle vinnas. Superfosfatfabrikerna handla i stor skala med importeradt superfosfat. Det är således alls ingen garanti för att man erhåller svenskt fabrikat, då man köper från svenska fabriker; det kan likaväl vara utländskt. Å andra sidan må herrarne icke tro, att de utländska jordbrukarne icke äro så vakna, att de förbise möjligheten af förekommande förfalskningar och söka skydda sig mot dessamma; och konkurrensen utomlands är så stor, att en vara, som icke vore fullgod, aldrig kan påräkna någon större afsättning. Jag tror därför icke någon fara föreligger för att vi från de utländska fabrikerna icke skulle kunna få lika goda varor som från de inhemska. Vidare hafva de svenska fabrikerna en ganska god förtjenst, derigenom att vissa andra af deras fabrikat, hufvudsakligen svafvelsyra, hvaraf förbrukningen till andra ändamål förutom till superfosfatfabrikationen är ganska betydlig, äro belagda med tull.

Så vidt jag kan bedöma frågan, kan jag icke finna anledningen, hvarför jordbruket, den näring, som står sig sämst, skulle beskattas för att gynna en industri, som, så vidt jag har mig bekant, visst icke har det så klent ställdt med sina affärer.

Jag får därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljungberg: Till den ganska fullständiga redogörelse för den fråga, som nu föreligger, hvilken herr Burén lemnat, torde jag icke behöfva lägga många ord.

Tvenne hufvudsakliga anmärkningar hafva rigtats mot den af mig väckta motionen, nemligen att jordbrukarne icke riskerade att, såsom det nu vore ställdt, erhålla dåliga varor, samt att icke någon fara föreläge för den inhemska superfosfatindustrien. Hvad nu beträffar denna varas dåliga beskaffenhet, hafva klagomålen deröfver förekommit så

länge, att förhållandet dermed numera borde vara erkänt af hvar man, och hvad den siste talaren yttrade i motsatt riktning vederlägges alldeles deraf, att han medgaf behovet af den kontroll, hvarom man talat på senare tider, hvilken kontroll kanske likväl icke blir bättre än den, som påbjöds i afseende å margarin, men blott tillämpades för inhemsk vara.

*Ifrågasatt tull
å superfosfat.
(Forts.)*

Hvad beträffar faran för den svenska superfosfatindustrien, så är det väl bekant, att de nuvarande få fabrikerna icke hafva att motse någon framtid såsom sådana med den nuvarande konkurrensen. De hafva sökt att sträfvat sig fram genom att förbinda sin verksamhet med annan rörelse, men om de icke få skydd emot den utländska konkurrensen, är det alldeles påtagligt — åtminstone påstås det med säkerhet, att så är förhållandet — att de icke skola kunna fortsätta superfosfattillverkningen. Det är väl bekant, att svenska varor i allmänhet och speciellt i detta fall äro mer ärliga och pålitliga, och att man icke behöfde befara någon stegring i priset, därför borgar den omständigheten, att det blefve större verksamhet för de inhemska fabrikerna samt större täflan dem emellan. Att faran för dessa är öfverhängande, synes deraf, att, enligt fullt säker uppgift och äfven ett mig föरेvisadt bref, några utländska fabrikanter hotat att, om man icke vill bereda dem afsättning för en tredjedel eller åtminstone en fjerdedel af hvad här i landet erfordras, komma att börja en förkrossande konkurrens med våra fabriker och kasta hit en massa superfosfat, att säljas till nedsatt pris, för hvilket ändamål de hafva en million francs till sitt förfogande.

Man bör således väl betänka, att något måste göras; den tull, som föreslås, 25 öre per 100 kilogram, är i sjelfva verket alldeles för ringa, men den skulle i någon mån hämma införseln. Och att den icke komme att verka betungande på jordbruket, därför garanterar den ökade täflan, som utan tvifvel komme att uppstå mellan våra egna fabriker, när de finge, med något hopp om framgång, fritt utveckla sig. Jag finner det således alldeles nödvändigt, att åtminstone något göres för att stäffa den fara, som hotar, och den skada, som nu tillfogas landets jordbrukare, och jag ber därför att få yrka bifall till motionen.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jemlikt de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren skulle, med afslag å utskottets hemställan, bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i punkten 1 af sitt betänkande n:o 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—53;

Nej—52.

Punkten 2.

*Förhöjning af
tullen å sul-
läder m. m.*

Mom. a).

Herr Almgren, Oscar: Vid förra riksdagen var jag i tillfälle att meddela några siffror, då ännu icke i tryck tillgängliga, som jag erhållit i kommerskollegium, och hvilka utvisade, att garfverinäringen under år 1894 gjort ett ganska väsentligt uppsving. Jag är nu likaledes i tillfälle att genom några siffror för år 1895, som icke förekomma i bevillningsutskottets utlåtande, men dock äro fullkomligt pålitliga, emedan de äro tillgängliga i kommerskollegium, för år 1895 påvisa ett ännu större uppsving inom denna näring. Jag skall bedja få anföra siffrorna för de tre sista åren, detta särskildt därför, att vid förra riksdagen genmältes, att ett enda års erfarenhet icke borde få gälla såsom ett bevis. Man har nu tillgång till uppgifter för 3 år, som visa en oafbruten stegring inom garfverinäringen. Tillverkningen utgjorde år 1893 5,509,668 kronor och utvisade redan då en ringa ökning sedan 1892. 1894 uppgick den till 6,030,460 och 1895 till 6,823,707 kronor, således under 1895 en stegring af icke mindre än 800,000 kronor. Samtidigt har arbetarnes antal stigit; det var 1893 1,764, 1894 1,859 och 1895 1,923. Kan man under sådana förhållanden säga, att garfverinäringen lider under betryck? Under tre år efter hvarandra kan man påvisa en oafbruten stegring icke blott af tillverkningen, utan äfven i arbetarnes antal. Dertill kommer, att under sista året i gång varande fabriker visa en, om ock ej så ansenlig, tillväxt, nemligen från 566 1894 till 575 1895. Antalet hästkrafter har också något ökat.

Nu vet jag väl, att man kommer att svara mig: ja, men importen har äfven ökat i oerhörd grad. Med afseende på importen är jag äfven i tillfälle att kunna meddela några ganska betecknande siffror. Dessa äro visserligen ännu icke officiella, men jag tror mig emellertid kunna svara för dem; de äro mig meddelade från tillförlitligt håll. Importen under 1895 af sulläder, bindsulläder och läder, andra slag, utgjorde tillsammans 3,416,000 kilogram. För 1896 är motsvarande siffra endast 3,389,000, således mindre än för 1895. Här kan man med skäl säga, att reflexionerna göra sig sjelfva. Jag vill därför icke upprepa de skäl, som under föregående 3 à 4 riksdagar framhållits emot lädertullens höjande. Frågan är, kan man säga, till fullo ut-

debatterad. Jag inskränker mig således till att hänvisa till de nu upplästa siffrorna och ber att få yrka afslag på utskottets och bifall till den af Andra Kammarens reservanter gjorda hemställau.

*Förhöjning af
tullen å sul-
läder m. m.
(Forts.)*

Herr Philipson: Jag skall med mycket nöje instämma i de ord, hvilka den siste talaren yttrade, innan han slutade sitt anförande, nemligen att denna fråga om förhöjning af tullen å läder, hudar och skinn, oberedda och beredda, är så genomdebatterad i Riksdagen och i synnerhet i denna kammare, att väl icke mycket återstår att säga. Jag hade nog därför äfven tänkt mig att kunna inskränka mig till att helt enkelt, utan att ingå i någon debatt om denna förhöjda tullsats lämplighet, begära bifall till utskottets hemställan och skulle nog dertill inskränkt mig, för så vidt icke den siste talaren å nyo ingått uti bedömande af det berättigade eller mindre berättigade uti begärd förhöjning i tullsatsen. Jag tillåter mig då få nämna, det jag fruktar, att hans uppfattning af garfverinäringens tillstånd i vårt land icke är den rätta. Under det att under de senare åren, och jag dristar mig att säga tack vare det nya tullsystemet, alla eller de allra flesta näringar utvecklats, blomstrat, förstorats och genom sin afkastning lemnat sina idkare, sina skötare en fullgod vinst, en ersättning för deras möda, deras risker och omtanke, så finnes från denna regel ett sorgligt undantag. En gren af våra näringar, af vår industri, nemligen garfverinäringen, befinner sig i en sannerligen högst betryckt ställning. Oaktadt denna näring icke försämrat det värdefulla i sina tillverknings beskaflenhet, utan dertill förbättrat sina arbetsmetoder, ej heller därför att köpförmågan hos dess konsumenter minskats — den har tvärtom ökats — så har dock det blifvit ett faktum, som icke kan förnekas, att fördelarne för idkare af denna gren af näringarna i vårt land minskats år från år. Beviset härpå ligger nära till hands att påvisa uti de ofta förekommande konkurserna, uti det upphörande af garfverifabriker, hvilket allt till stor del åstadkommits genom en öfvermågtig utländsk konkurrens. Är det då för mycket, frågar man, om Riksdagen, sedan denna näringsidkare under de senaste åren oupphörligt framkommit till Riksdagen med petitioner om en tullsats, som dock måste anses vara måttlig, är det då för mycket, säger jag, om nu efter 4, 5, 6 års förlopp Riksdagen lyssnar till dessa efter mitt förmenande berättigade fordringar? Jag tror det icke! Det är naturligt, att siffror, såsom äfven den siste talaren det gjorde, kunna grupperas så, att man vid sammanställningen af dem kan komma till olika åsigt mot om de uppstalts på annat sätt. Men det kan icke förnekas, att äfven de siffror, som han anförde och hvilka af reservanterna blifvit delvis omnämnda, efter mitt förmenande ingalunda bevisa, att — under en tid, då afsättningen af alla andra fabriksalster förstorats så betydligt, att man utan öfverdrift kan säga, att denna afsättning, jemförd med den för 8, 9, 10 år sedan, har, om icke fördubblats, så dock ökats med halfva dess belopp — garfverinäringen deremot icke har gått tillbaka. Denna näring är tydligen på tillbakagående, och om man också konstaterar, att importen under 1896 minskats mot importen 1895, skall jag bedja få lemna den upplysningen, att importen 1895 berodde på något helt annat än

*Förhöjning af
tullen å sul-
läder m. m.
(Forts.)*

endast behof. Den berodde på spekulation. Man befarade en stegring af priset på läder och hudar i Amerika, såsom också inträffade, och man befarade, att tullen vid 1896 års riksdag skulle höjas på hudar och skinn. Detta var, enligt mitt förmenande, anledningen till den ökade importen 1895 mot 1896. Huru som helst, lär väl ingen kunna förneka, att garfverinäringen lider under ett svårt betryck; och då ett minskande af detta betryck genom åsättande af en så lindrig tullsats som den föreslagna icke kommer att hårdt drabba den konsumerande allmänheten, hoppas jag, att denna kammare nu liksom vid föregående riksdagar skall godkänna utskottets hemställan, hvartill jag beder att få yrka bifall.

Herr Fagerholm: Endast några få ord. En talare på stockholmsbänken har sagt, att garfverinäringen gått framåt på senare tid. Jag vill då lemna en upplysning från bevillningsutskottets utlåtande, der det står, att 1871 infördes vissa lädervaror från utlandet för 1,300,000 kronor, men 1895 infördes för 9,600,000 kronor. 1871 var jag i tillfälle att bedöma garfverinäringens tillstånd, ty jag var då själf garfware. Då kunde man på garfveriyrket förtjena ganska bra, men nu för tiden lär det vara nästan omöjligt. Hvad sullädersfabrikationen beträffar, är införseln $5\frac{1}{2}$ gånger större än tillverkningen inom landet.

Jag har blott velat säga detta, och yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till utskottets i afseende å föreliggande moment gjorda hemställan samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla mom. a) i den af herr Collander m. fl. vid förevarande punkt afgifna reservation; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölles.

*Tull å tackjern
m. m.*

Punkten 4.

Herr Dahlberg: Jag hade förlidet år anledning att utförligt inlåta mig på ifrågavarande ämne, och mitt anförande skall derför blifva mycket kort. Jag vill endast inlägga en gensaga mot utskottets argumentering. Utskottet säger: "Då, under sådana omständigheter, införseln hållit sig vid ungefärligen samma storlek eller åtminstone icke väsentligen ökats, synes det utskottet häraf framgå, att inneliggande stora förråd af tackjern blifvit använda och att tullen följakt-

ligen verkat ett icke obetydligt uppsving för gjutjernstillverkningen, hvilket, under förutsättning af tullens återinförande, sannolikt kommer att fortfara.“ För min del är jag af den åsigt, att utskottet här begått ett fullständigt felslut. Det är en sanning, att lagren blifvit betydligt minskade. Men en lika obestriddig sanning synes mig vara, att detta har sitt ursprung i det uppsving, som affärslifvet i allmänhet tagit. Då, efter min åsigt, reservanterna hafva fullgoda skäl för sitt afstyrkande af tullens åsättande, skall jag för min del, då jag, såsom förut nämnt, förra året hade tillfälle att utförligt redogöra för de skäl, hvarför enligt mitt förmenande, just för den svenska bruksindustriens intressen, en sådan tull icke bör återinföras, inskränka mig till att yrka afslag på utskottets framställning och bifall till reservanternas.

Tull å tackjern
m. m.
(Forts.)

Herr Stephens: Som jag vid flera föregående tillfällen och senast vid sistlidne riksdag i denna kammare yttrat mig i förevarande fråga, skulle jag kunna inskränka mig till hvad jag då anförde; men då jag anser frågan vara af vikt, skall jag något uppehålla mig vid densamma.

Det har både från reservanternas sida och af den föregående talaren framhållits skäl, hvarför någon tackjernstull icke skulle vara behöfelig, utan kanske snarare skadlig. Jag skall nu litet närmare skärskåda dessa påståenden och försöka gendrifva desamma.

Föregående år visade jag, att sedan tullen på tackjern åsattes 1892, hade tillverkningen af gjutjern här i landet i det närmaste fördubblats, och efter denna tid har ingen förändring skett. Men det är en sak, som jag vid sistlidne riksdag icke omnämnde, och det är, att gjuterierna och de mekaniska verkstäderna, hvilka väl äro ett af de intressen, som åstadkommit tackjernstullens borttagande, fingo samtidigt med tackjernstullens åsättande dels ökad tull på gjutgods och dels 10 procent tull på maskiner och redskap. Således hafva dessa industrier fått full ersättning för denna tackjernstull och böra för den skull icke missunna jernstillverkarne något skydd för sin industri.

Hufvudsakliga anledningen, hvarför tackjernstullen vid förra årets riksdag afslogs, förmodar jag var hänsyn till mellanrikslagen. Man ville då på Sveriges bekostnad gå Norge till mötes genom att borttaga ett hinder, som man ansåg låg i vägen för åstadkommande af en ny mellanrikslag. Då denna mellanrikslagsfråga numera är undanröjd, anser jag, att dermed ett af de största hindren för tackjernstullens återinförande är borta; men sedan sistlidne riksdag hafva äfven tillkommit ett par förhållanden, som kunna inverka på denna fråga och som jag derför vill omnämna. I Österrike har man nemligen förra året uppfunnit en ny metod, hvarigenom man af grått kiselhaltigt och fosforhaltigt tackjern, d. v. s. sådant tackjern, som införes till våra gjuterier, kan frambringas ett utmärkt stål och smidesjern. Jag har i denna fråga för ett par månader sedan fått en skrivelse från Mr Gilchrist i London, den person, som tillsammans med Mr Thomas uppfann den s. k. Thomas-Gilchrist-basiska metoden, den metod, som möjliggjorde användningen af fosforhaltig malm och hvilken metod man har att tacka för att vår förut värdelösa jernmalm nu i stor skala

Tull å tackjern
m. m.
(Forts.)

exporteras. Denna person skrifver, att han väntade sig mycket af den nya uppfinningen, hvars tillämpning han personligen öfvervar i Österrike, och man antager, att den kommer på ett ingripande sätt att inverka på jernhandteringen. Vidare har i Amerika tackjernstillverkningen utvecklats sig i en sådan grad, att man derstädes tillverkar betydligt mera tackjern, än landet behöfver, hvarför man nu har planer att kasta sin öfverproduktion in på den europeiska marknaden och der sälja den till nästan hvilket pris som helst.

Skulle nu dessa förhållanden, som jag omnämnt, realiseras, kommer det att blifva en mycket lönande affär här i landet att använda utländskt tackjern äfven för smidesjern och stålproduktion. Vi hafva således att emotse ett stort tillflöde af utländskt tackjern, såvida vi icke i tid vidtaga någon åtgärd för att hämma detsamma; och den enda åtgärd, som jag för min del tror skulle vara effektiv, vore, att vi finge en verkligt verksam tull. Den nu föreslagna tullen är för låg för att vara verksam, men då jag hellre ser, att vi få någon tull än ingen, beder jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerman: Det är ledsamt att i en ren partifråga äfven i år få lof att uppträda mot det parti, jag har äran tillhöra, men då en tystlåtenhet från min sida möjligen kunde uppfattas såsom ett tecken, att jag sedan i fjor ändrat åsigt rörande tackjernstullens betydelse för vårt land, har jag trott mig pliktig upplysa, att jag lika väl nu som då anser en tackjernstull för Sverige vara till mera skada än gagn. Den är till skada för våra gjuterier, i det att den betungar dem med en årlig omkostnad af omkring 270,000 kronor, och den är till intet eller åtminstone endast högst ringa gagn för våra tackjernstillverkare, ty priset på svenskt tackjern beror på helt andra omständigheter, än huruvida en tull af 80 öre i Sverige förefinnes eller icke. Utskottet har redan anmärkt, och denna åsigt tyckes delas af många i denna kammare, att våra gjuterier och mekaniska verkstäder genom den tull, de fått sig tillerkänd på gjutgoods, hafva full kompensation för tackjernstullen. Af allt, som i denna fråga framkommit, beklagar jag emellertid såsom protektionist intet så mycket, som att utskottet berört denna sak och dervid liksom antydtt, att dessa industrier skulle, om tackjernstullen uteblir, hafva en för hög tull på sina produkter. Jag delar icke denna åsigt; och äfven om någon liten jemkning utan allt för stor olägenhet möjligen skulle kunna ske, vore en sådan utan betydelse för konsumenterna, emedan vi numera hafva tillräckligt många gjuterier, för att prisen på deras produkter icke skola blifva högre, än som erfordras för att de skola kunna reda sig. Konkurrensen mellan landets egna gjutgodstillverkare är, med andra ord, redan så stor, att det för konsumenterna ingenting betyder, äfven om tullen å gjutgoods skulle vara en smula för högt tilltagen.

Den siste talaren har framhållit åtskilligt, som efter hans förmenande skulle tala för att en tackjernstull nu skulle hafva större betydelse än i fjor. Så omnämnde han, att en ny metod upfunnits, hvarigenom det skulle blifva möjligt att af fosforhaltigt tackjern fram-

ställa ett godt stål. Konsten att af fosforförande tackjern framställa fosforfattigt jern är emellertid icke ny, ty det är snart tjugu år, sedan patentet på de basiska bessemer- och martinmetoderna uttogs, och den österrikiska uppfinning, som min ärade vän på jönköpingsbanken nyss afsåg, är endast en obetydlig modifikation af den basiska martinmetoden, i det att samma process, som förut ända till slutet utförts i en och samma ugn, enligt det nya arbetssättet uppdelas på två martinugnar. Då likväl denna kammare svårligen kan anses såsom lämpligt forum för tekniska frågor, vill jag ej här närmare inlåta mig på ifrågasvarande spörsmål, utan inskränker mig till att kort och godt bestrida, att berörda österrikiska uppfinning i ringaste mån gör någon skilnad i Sveriges behof af tackjernstull i år mot i fjor.

Tull å tackjern
m. m.
(Forts.)

Samme talare nämnde vidare, att, sedan tackjernstullfrågan i fjor förevar i Riksdagen, amerikanskt tackjern börjat tynga på den europeiska marknaden, i det att sådant i stora mängder der afyttras till, snart sagdt, hvad pris som helst. Förhållandet är visserligen, att några tiotusental ton tackjern från sydstaterna under sistlidna års höst utförts till Europa, men visst icke till lägre pris, än som nått och jemt behöfts för att det skulle kunna finna köpare i Europa, och detta förhållande beror helt enkelt derpå, att, som bekant, jernkonjunkturerna i Europa under de båda sista åren varit ganska goda, under det att Förenta staterna deremot lidit af ett svårt betryck, som, hvad jernhandteringen beträffar, särskildt gjort sig gällande under senare hälften af 1896. Men när tackjernsprisen i Europa på grund af förbättrade konjunkturer stigit, under det att desamma i Amerika tvärt om fallit, är det ju icke så underligt, om man under en sådan period kan sända något tackjern i en motsatt rigtning mot hvad vanligen är händelsen. Det är emellertid endast några tiotusental ton eller en i förhållande till Europas tackjernstillverkningsbelopp så godt som försvinnande kvantitet, som frågan gäller, och den amerikanska tackjernsexporten kan alls icke sägas hafva utöfvat något märkbart inflytande på tackjernsprisen i Europa. Så snart konjunkturerna i Förenta staterna hunnit så förbättras, att tackjernsprisen der åter blifva någorlunda ordinära, kommer deras jernexport till Europa att af sig sjelf upphöra, och när tillika en försämring i Europas konjunkturer inträffar, så blir nog Amerika å nyo afnämmare af europeiskt tackjern, om ock i aftagande mängd till följd af jernhandteringsens enorma utveckling i Förenta staterna.

Den siste talaren återopade äfven sitt i fjor lemnade meddelande om att gjuttackjernstillverkningen här i landet från och med 1892 skulle hafva fördubblats. När han i fjor framkastade detta påstående, väckte detsamma min synnerliga förvåning, då mina egna studier af vår statistik icke ledt till samma resultat, men som jag icke genast hade tillgång till nödiga material för att tillse, huru sig med saken rätteligen förhöll, kunde jag då icke bestrida det gjorda påståendet. Nu är jag deremot i tillfälle att göra det, och alltsamman beror derpå, att talaren med hvarandra jemfört alldeles olika saker. Det är först från och med 1892, som vi hafva någon statistisk redogörelse för huru mycket gjuttackjern, som i Sverige framställes, och den siffra för mot-

Tull å tackjern
m. m.
(Forts.)

svarande tillverkning före sagda år, hvarmed min ärade vän på jönköpingsbanken gjort sin jemförelse, är den af öfverdirektör Styffe för åren 1884—1888 till föga mer än 9,000 ton i tullkomiten gjorda uppskattning af det inom landet till gjutgoods använda svenska tackjernet. I denna Styffes siffra ingick emellertid hvarken i Sverige framställt aduceringstackjern eller här för exportändamål tillverkad gjuttackjern, hvaremot herr Stephens kommit till sina 20,000 ton genom att till det i Sverige tillverkade gjuttackjernet lägga ej blott direkt från masugn framställt gjutgoods, utan äfven allt här i Sverige framställt aduceringstackjern, hvilket alls icke hör hit, då nästan allt sådant härifrån exporteras, och den lilla del deraf, som inom landet förbrukas, användes såsom material för en alldeles särskild handtering, nemligen framställning af smidbart gjutgoods. Herr Stephens' åsigt, att tackjernstullen i fjor föll på den omständigheten, att genom sagda tulls borttagande en lättnad bereddes för uppgörande af en ny mellanrikslag, vågar jag hvarken bekräfta eller bestrida, men nog minnes jag, att när jag i fjor framhöll sagda omständighet, så blef densamma i denna kammare kraftigt bestridd. För hvar och en, hvilken i likhet med mig i det längsta vill hoppas, att frågan om en mellanrikslag förr eller senare å nyo skall upptagas, finnes emellertid fortfarande all anledning att icke nu åter pålägga tackjernstull, ty visst är, att en tackjernstull och ännu mera en dermed förenad skrottpull väsentligt kommer att försvåra en sådan frågas lyckliga lösning. Ej heller i detta hänseende anser jag således någon skilnad nu förefinnas mot i fjor.

Jag vill icke upptaga kammarens tid med att närmare redogöra för de skäl, hvilka ytterst ligga till grund för min åsigt, att en tackjernstull är till mycket mera skada än gagn — i fall den ens kan sägas vara af något gagn — utan skall jag, under hänvisande till hvad jag i fjor härutinnan yttrade, inskränka mig till att meddela, det jag i år liksom i fjor kommer att rösta emot den föreslagna tackjerns- och skrottpullen.

Herr Reuterswärd: Vi kunna väl svårligen förneka, att de få rösters majoritet, som förlidet år vanns för tackjernstullens borttagande, hade sin egentliga orsak deruti, att man trodde sig genom att på förhand efterskänka en tullsats, som för vårt broderland var af vigt, kunna få en bättre och drägligare mellanrikslag. Jag säger, att jag är alldeles öfvertygad, att de 40 röster, som i denna kammare föllo mot de 108, härledde sig just af de yttranden, som här fälles, att, låtom oss visa att vi äro beredda att göra en uppoffring redan nu, så kunna vi hoppas på ett godt resultat. Men huru det slagit ut, veta vi alla. Dessutom är det åtminstone icke den siste talaren obekant, att hela skyddssystemet för vår jernindustri baserar sig uteslutande på skyddstull å tackjern. Den föreslogs af 1888 års tullkomité, och Kongl. Maj:ts proposition grundade sig på denna komité's utlåtande, och den ifrågavarande tullsatsen har således undergått en fullständig granskning och visat sig icke allenast af behovet påkallad, utan både rättvis och billig såsom en länk i systemet. Och att en så gammal

industri i vårt land som tackjernstillverkningen skulle vara det första, som brötes ut ur tullsystemet, anser jag för min del vara ett stort misstag. Hvar och en, som gjort sig reda för hvad tullsatser, satta i verkligt system, betyda för all industri, måste med mig erkänna, att den gången begick Riksdagen ett stort politiskt misstag, då den borttog tackjernstullen. För de stora tackjernstillverkarna, som sjelfva använda sitt tackjern i och för förädling, spelar det ingen väsentlig roll, vare sig det är tull eller icke. Men, mine herrar, vi hafva i våra s. k. bergslag personer, ja, härad och socknar, som uteslutande lefva på bergsbruk och den tackjernstillverkning, de kunna åstadkomma. De hafva nästan intet jordbruk att tala om; deras obetydliga jordbruk föder dem icke, brödföder dem icke ens. Men de hafva sina egna små grufdelar och egna kol och kunna vara 10, 20, ja, ända till 30 intressenter i en och samma masugn. De hafva sina vissa blåsningdygn, och den produkt, de sålunda framkalla, har åstadkommit med eget arbete, egen kolning, egna dragare och eget tjenstfolk. För resten hänvisas de till att i bergslagsorterna genom försling och sådant betjena de stora bruken. Dessa bergsmän kunna nu med skäl säga: därför att vi äro de små i landet och icke kunna konkurrera med de stora, därför ser Riksdagen oss öfver axlarne, och fastän majoriteten i Första Kammaren för skyddsystemet är så öfverväldigande, vill den icke gifva oss vår rätt, och vi hafva dock lika mycket rätt till skydd som någon annan loflig näring.

*Tull å tackjern
m. m.
(Forts.)*

Den siste ärade talaren nämnde, att den tull, som erlagts för tackjern, utgjorde 270,000 kronor. Ja, mine herrar, fördela dessa 270,000 kronor på en produktion af 44 $\frac{1}{2}$ millioner, så få herrarne se, hvilken obetydlig roll denna tull spelar. Men släpper man nu af den ena råvarutullen efter den andra, det ena half-fabrikatet efter det andra och föreställer sig, att, först sedan man kommit upp till den förädlade varan, tullen får inträda, då begär man ett stort misstag. Vårt system går ut på, att man skall skydda svenskt arbete och svensk produktion, den må heta det ena eller det andra. Och vilja vi konsekvent genomdrifva och qvarhålla systemet, så få vi icke anse någon produktion för ringa för att inrymmas i detta system.

Den siste talaren, med hvilken jag ogerna byter ord, allra minst i en protektionistisk fråga, nämnde äfven, att ett skäl att icke nu återgå till tackjernstullen är, att om vi skola kunna hafva förhoppning att komma till en vänlig uppgörelse med broderlandet, är det godt att hafva en stötesten undanröjd. Men, mine herrar, vi kunna behöfva alla de plus, vi hafva på vår sida, om vi skola hafva något att hoppas och qvitta med för en blifvande uppgörelse. Man bör icke på förhand skänka bort det allra minsta i hopp att få någon medgörlighet, ty det är med detta som med aptiten, den växer, medan man äter. Ju flera eftergifter i förskott, desto sämre blir ställningen vid den slutliga uppgörelsen.

Jag har så många gånger yttrat mig i denna fråga, att jag icke skall längre upptaga tiden, utan anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Stephens: Jag har begärt ordet endast för att bemöta något af hvad herr Åkerman anförde.

Tull å tackjern
m. m.
(Forts.)

Det är mycket riktigt, såsom han uppgaf, att kommerskollegium icke meddelat några uppgifter om huru mycket gjuttackjern, som tillverkades i landet före 1892, och att jag således i fjor endast hade herr Styffes approximativa siffror att hålla mig vid. Men i år har jag gjort en beräkning på annan väg och vill låta herrarna höra, hvilket resultat jag kommit till. Jag har betraktat gjutjernet såsom gjutjern, oafsedt om det användes till vanligt gjutgods eller till aduce-radt gjutgods, och finner då, att för de tre åren närmast före tackjerns-tullens åsättande, 1889, 1890, 1891, medeltillverkningen af gjutgods utgjorde 40,510 ton samt att medeltillverkningen per år under de tre senare åren 1892, 1893 och 1894 var 43,507 ton, således en ökning i gjutgodstillverkningen i medeltal årligen under de tre senare åren mot de tre föregående af 2,997 ton. Minskningen i importen af tack-jern och skrot var äfven i medeltal årligen för de tre senare åren 1892, 1893 och 1894, mot de tre föregående 2,463 ton. Om man dertill lägger afbränningen på tackjernet, som uppstår genom om-smältning, så kommer man till det resultatet att den årliga ökningen i tillverkningen af gjutjern inom vårt land, sedan tullen åsattes, har varit närmare 6,000 ton. Således bör detta jäfva herr Åkermans uppgift, att någon ökning icke skulle hafva inträffat.

Rörande den befarade importen af tackjern från Amerika, som också af herr Åkerman behandlades såsom en sak utan betydelse, beder jag få nämna, att det är fråga om att från Amerika årligen skicka öfver 100,000 ton till Europa och för denna vara taga hvilket pris, som kan erhållas för att blifva af med den. Jag tror således icke, att denna omständighet är så betydelselös, som han låtit påskina.

Herr Ljungberg: Den ärade chefen för kommerskollegium har utan tvifvel ett stort intresse för våra näringar, men jag tror, att han icke nog beaktat *den* näring, som här är i fråga.

De tabeller, vi i betänkandet hafva att tillgå, gifva oss den upp-lysning, att tillverkningen af tackjern år 1880 var 405,713 ton, samt att år 1895, d. v. s. efter 15 år, hade den icke hunnit längre än till 462,930 ton. Således en ökning med blott $\frac{1}{7}$ del. Men under samma tid har införseln *fördubblats*, under det att utförseln blott ökats med $\frac{1}{4}$ del. Detta är utan tvifvel tänkvärda siffror.

Vi hafva tagit oss före i senare år att skicka ut vår bästa malm, vårt dyrbaraste råämne för jernhandteringen, och vi hafva lyckats be-reda utländingen tillfälle att undersälja oss i *främmande länder*. Man bör väl icke nu äfven bereda honom tillfälle att undersälja oss i *vårt eget* land. Det är just detta, jag och andra velat motverka, och som gifvit mig anledning att väcka motion i denna fråga. Och jag tror, att det är största skäl att bifalla en så liten tull som denna, om hvil-ken sakkunnige förklarar, att den alldeles icke är tillräcklig, men likväl kan utgöra något hinder för den stora importen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundström: Då denna fråga förevar vid 1892 års riks-dag, hade jag tillfälle att uttala mina åsikter rörande densamma och

med min röst bidraga till det slut, hvartill Riksdagen då kom. De skäl, som sedermera anförts emot detta beslut, hafva icke kunnat rubba min åsigt i detta fall. Jag har mycket stor aktning för talaren på vermlandsbänken, som nyss hade ordet, och sätter hans auktoritet mycket högt, men jag kan dock icke förena mig med honom deri, att denna tull skall förorsaka större skada än gagn. Jag vet också, att denna min åsigt delas af åtskilliga i bergsvetenskapen framstående män, såsom vår nuvarande föreståndare för Stockholms bergsskola m. fl. Det kan väl icke förnekas, att, om genom denna tull det utländska gjuttackjernet blir dyrare, gjuterierna blifva mindre frestade att använda detsamma i större mån, än de nödvändigt behöfva, och jag föreställer mig, att allt efter som det utländska gjuttackjernet pris närmar sig priset på svenskt gjuttackjern, komma ock gjuterierna att använda det sistnämnda i större mängd. Detta torde visserligen icke betyda så mycket, då det svenska smidestackjernet står i högt pris och konjunkturerna äro gynsamma, men under svåra konjukturer blir dock förhållandet ett annat. Ju mera svenskt gjuttackjern då förbrukas vid gjuterierna, desto mera skall tillverkningen af smidestackjern kunna inskränkas, desto mindre böra behållningarna deraf blifva och desto lättare bör det kunna afsättas. För tillverkningsbeloppet af gjuttackjern inom landet före och efter tullförändringen har redan en föregående talare redogjort, för så vidt det kunnat ske, då statistiken härutinnan är bristfällig.

Hvad införseln af gjuttackjern före och efter tullförhöjningen angår, så framgår af den tabell, som finnes i bevillningsutskottets betänkande, att densamma under 3-årsperioden 1889—91, om endast tack- och barlastjern räknas, utgjort i medeltal 27,998 ton pr år och under de 3 åren efter tullens åsättande 1893—1895 varit 24,474 ton pr år, således en minskad införsel af 1,524 ton om året. Jemföres införseln under de 4 åren före och de 4 åren efter år 1892 — har en minskning i importen under de fyra sista åren egt rum af i medeltal 651 ton pr år. Sammanräknas både skrot, tack- och barlastjern, har importen minskats ännu mera. Införseln var nemligen under de 3 första åren 30,574 och under de 3 sista åren 27,694 ton, således 2,880 ton pr år mindre i medeltal. Detta tyckes bevisa, att tullen verkligen bidragit till minskning af importen och således haft någon verkan. Då dertill kommer, att tillverkningen vid våra gjuterier och mekaniska verkstäder ingalunda varit mindre än förut, utan snarare tvärtom, så torde deraf kunna slutas, att förbrukningen af svenskt gjuttackjern genom denna tull verkligen blifvit något ökad.

På dessa och förut anförda skäl ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Åkerman: Jag begärde ordet för att visa, hurusom, när herr Stephens fortfarande kommer till det resultat, att vi från och med år 1892 hafva ungefär 6,000 ton större gjuteristillverkning än tillföre, detta, som sagdt, beror derpå, att han från och med sagda år tillägger inom landet framställt aduceringstackjern, som just belöper sig till ungefär denna qvantitet. Vi hafva ingen kännedom om

*Tull å tackjern
m. m.
(Forts.)*

Tull å tackjern aduceringstackjernets tillverkningsbelopp före år 1892, men detsamma
m. m. har emellertid varierat från 5,262 ton 1892 till 8,500 ton 1895 och
(Forts.) i årligt medeltal under dessa fyra år utgjort 6,655 ton. Der hafva vi således den skilnad, som herr Stephens vill tillgodoräkna vår gjutgodstillverkning med inhemskt tackjern, under det att Sveriges framställning af gjuttackjern, praktiskt sedt, varit oförändrad.

Den siste talaren framhöll såsom ett bevis för tackjernstullens goda verkningar, att tackjernsimporten minskats efter år 1892. Jag ber då att få erinra om, att jag i fjol ådagalade, huru ifrågavarande importsiffror omgestalta sig allt efter årens mer eller mindre rättvisa uppdelning. Att importen af en vara, hvarå tull väntas blifva ålagd, alltid blir jemförelsevis mycket stor och tvärtom efter tullens trädande i kraft i samma mån liten, är ju en allmän och alldeles naturlig regel, hvilken också gjorde sig gällande under åren närmast före och efter tackjernstullens början i medlet af 1892. Men efter 1893, då tackjernsimporten endast var 20,782 ton, har den år för år hastigt ökats, i det att den 1894 var 27,679, 1895 30,960 och 1896 33,104 ton, eller vid pass 7,000 ton större än det af herr Lundström anförda medeltalet för de tre år, som närmast föregingo tackjernstullens påläggande. Tackjernsimporten under 1896 är för öfrigt den största, som i Sverige någonsin lörekommit, och detta förhållande är så mycket mera betecknande för vårt behof af utländskt gjuttackjern, som tydligtvis ingen då utifrån inköpte mera gjuttackjern, än som ansågs alldeles nödvändigt för årets behof, då tackjern under hela 1896 drog tull, men deremot med detta års ingång blef tullfritt.

Herr Fränckel: Den förste ärade talaren utgick ifrån den synpunkt, att frågan om tackjernstull eller icke tackjernstull inom denna kammare var så genomdebatterad, att icke några vidare skäl för eller emot kunde anföras. Genom herr Åkermans första uppträdande har frågan dock kommit i ett annat skede. Han har nemligen här framkastat den åsigt, att en tull på engelskt tackjern skulle vara mera till skada än gagn för vår jerntillverkning. Han har visserligen blifvit oss beviset skyldig i det fallet. Hvad han menar med, att denna tull på engelskt tackjern skulle kunna skada vår tackjernstillverkning, kan jag icke förstå. Den skada, han afsett, skulle möjligen vara den, som skulle tillfogas våra mekaniska verkstäder. Då måste man möta honom med samma invändning, som han gjorde i fjol: hafva de mekaniska verkstäderna klagat öfver tackjernstullen? Nej, det hafva de icke. Dertill äro de alltför kloka. De veta mycket väl, att tullen på färdigt gjutgods, på maskiner och redskap redan blifvit af tullkomitén föreslagen och sedan af Riksdagen fastställd, allt med fästadt afseende på den tull, som de möjligen skulle erlægga för den lilla quantitet engelskt tackjern, som af dem importerades. Det visade sig redan i fjol, att den nuvarande tullen på engelskt tackjern uppgick till ungefär 225,000 kronor, under det att tillverkningsvärdet vid de mekaniska verkstäderna steg till 34 millioner. Om jag då i stora drag frågar mig: hvad är de mekaniska verkstädernas utlägg i fråga om tull på det engelska tackjernet, som de begagna, så uppgår det till omkring $\frac{2}{3}$ procent af

tillverkningsvärdet. Huru litet detta betyder, bör hvar och en verkstadsegare veta, om de få behålla tullen på gjutgods och maskiner.

Hvad som står kvar såsom ett faktum, det är, att om det engelska tackjernet, som importeras till Sverige, blir billigare, så måste de mekaniska verkstäderna i eget intresse använda mera sådant tackjern, än om det är något fördyradt. I det fallet skall jag be att få framhålla, huru det skulle gå t. ex. i England i en sådan fråga. Jag erkänner med glädje, att de mekaniska verkstäderna i Sverige stå synnerligen högt för sin arbetsskicklighet och för de utomordentliga fabrikat, de i allmänhet leverera. Men ingen lär väl vilja bestrida, att det finnes dugtiga mekaniska verkstäder äfven i England och att dessa mekaniska verkstäder äfven kunna producera framstående fabrikat med deri ingående, framstående godt gjutgods. Är det väl någon bland herrarne, som tror, att man icke i Englands mekaniska verkstäder kan åstadkomma förstklassiga maskiner och gjutgods medelst engelskt tackjern? Jo, i sanning, det kan man göra, men man importerar icke svenskt tackjern till England för att dermed producera maskiner och gjutgods, utan man tager af de bästa engelska tackjernssorterna för att åstadkomma goda blandningar och får derigenom de bästa resultat.

Hvad bevisar nu allt detta? Jo, det bevisar, att om de mekaniska verkstäderna kunna få köpa engelskt tackjern för betydligt billigare pris än det svenska, så måste de gå i den riktningen, att de öka användningen af det engelska tackjernet för maskiner och gjutgods och således minska konsumtionen af det svenska tackjernet. Denna fråga är så tydlig, att det ligger i öppen dag, att, om såsom för närvarande denna lilla tullsats bibehålles, de mekaniska verkstäderna i Sverige komma att använda endast så litet engelskt tackjern, som de oundgängligen behöfva, men det bevisar ingalunda, att icke denna konsumtion af engelskt tackjern kan komma att ökas för våra mekaniska verkstäders behof, om tullen borttages.

Dertill kommer, att de mekaniska verkstäderna med tacksamhet måste erkänna, att, sedan en tullsats af 10 procent på maskiner och redskap infördes, icke allenast deras export kunnat betydligt ökas genom att de kunnat få någorlunda betaldt för sin produktion, utan äfven att den inländska konsumtionen af maskiner nu blifvit på ett högst betydligt sätt tillgodosedd med inländsk tillverkning.

I detta fall skulle jag blott vilja bedja att få hänvisa till Skeppsbron i Stockholm, huru det der såg ut för några år sedan, innan tullen infördes; ja, då var den belamrad med lokomobiler och tröskverk från England, som öfversvämmade vårt land. Nu deremot tror jag det vara ganska sällsynt, att man får se sådana lokomobiler och tröskverk; och hvarpå beror väl detta? Jo, derpå, att dessa numera tillverkas inom landet i vida större utsträckning.

Det visar sig också, att våra mekaniska verkstäder, såsom synes af siffrorna, numera kunna anses hafva i medeltal tillgodosett mellan 3 och 4 millioner kronor mera än förut af det inhemska behovet af maskiner och redskap, än hvad fallet var förut.

Sammanställer jag nu detta med denna lilla tullsats, som det nu är fråga om att åter åsätta, och som man säger vara så betungande, så

*Tull å tackjern
m. m.
(Forts.)*

Tull å tackjern
m. m.
(Forts.)

är jag öfvertygad om, att man måste erkänna, att detta är en tull, som man är skyldig att åsätta detta material, enär det, enligt min tanke, bör för den svenska jernindustrien vara ett önskningsmål att endast i mycket liten skala anlita den engelska marknaden för ett fabrikat, som faktiskt borde vara vårt eget land förbehållet.

Af de skäl, som jag nu tagit mig friheten anföra, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens friherre von Essen: I likhet med en föregående talare får jag förklara, att det för mig är mycket obehagligt att uppträda emot mina meningsfränder i afseende å tullfrågor, men jag kan icke underlåta att inför kammaren uppgifva de skäl, som föranleda mig att rösta emot den nu föreslagna tackjernstullen. Det är så mycket mera nödvändigt, att jag med några ord redogör för mina åsikter i denna fråga, som jag haft den äran att för 1892 års Riksdag framlägga den kongl. proposition, som afsåg åsättande af tull å tackjern. Då 1888 års tullkomité aflemnade sitt förslag, funnos der åtskilliga punkter, som jag skulle önskat något modifierade. Detta är kammaren väl bekant och jag behöfver icke närmare ingå på att angifva skälen härtför. Jag vill endast nämna, att det var svårt att göra dessa modifieringar i tulltaxan, som jag ansåg vara önskvärda. Jag ville dock göra så få förändringar som möjligt i det förslag, som år 1888 framlades. Jag måste bekänna, att i afseende å tackjernstullen hade jag helst önskat, att den icke blifvit åsatt, men jag har fogat mig i omständigheterna och jag har sedan icke röstat emot den, men vid detta tillfälle tillåter jag mig inför kammaren förklara, att jag anser mig nödsakad att göra det.

Jag ber att få se denna sak från en synpunkt, som ännu icke af någon talare framhållits. Jag har anledning dertill i ett yttrande, som fälts många gånger förut i kammaren, nemligen huru bedröfligt och sorgligt det är i vårt land, att så mycken malm föres ut och att vi sjelfva icke kunna förädla densamma. Detta är en utopi, en tanke, som en gång måste vederläggas, nemligen tanken att vi skulle kunna sjelfva förädla all vår malm. Vi måste dervid komma i håg, att malmtillgången är oerhörd, men att tillgången på bränsle deremot är jmförelsevis liten. Förhållandet är nemligen det, och hvarje bergsbrukare skall gifva mig rätt härutinnan, att han i allmänhet icke kan erhålla för sitt kol ett högre pris än omkring $2\frac{1}{2}$ öre per kubikfot på rot, äfven med rätt höga pris för jern tillverkningen. Det bör icke för någon praktisk man vara främmande, hvad det betyder att låta sin skog falla, då man icke kan för densamma få mera än $2\frac{1}{2}$ öre per kubikfot.

Om man deremot låter skogen växa, till dess man kan använda den till pappersmassa eller försåga den, blir resultatet helt annat. Man kan t. ex. beräkna, att skogen, använd till pappersmassa, lemnat ett netto af 12 å 15 öre per kubikfot, motsvarande de $2\frac{1}{2}$ öre, som jag nyss nämnde, och kommer virket en gång till sågen, tror jag mig kunna beräkna en siffra på 20—25 öre, uuder förutsättning af temligen goda kommunikationsförhållanden. Sant är naturligtvis, att skogen måste då

växa längre, men så får jag å andra sidan så ofantligt mycket högre Tull å tackjern
betaldt för densamma. m. m.
(Forts.)

Det är sålunda en gifven fördel för våra skogar, att man låter dem tillväxa och begagnar så litet som möjligt af dem till kol. Det är ju naturligt, att i vissa trakter en stor del af skogen *måste* användas till kolning, till följd af de rådande transportförhållandena och de skogshushållningsprinciper, som måste följas. Men säkert är, att en alldeles för stor del af skogen användts och användes ännu till kolning. Och dock svarar denna koltillgång för hela landet alldeles icke emot den malmtillgång, hvartill kolen skulle användas för att tillfyllestgörande få våra malmer förädlade. Det står icke i vår magt, och stode det i vår magt, vore detta den sämsta skogshushållning.

Hvad nu särskildt beträffar tackjernstillverkningen, så känner hvarje tillverkare, att det tackjern, som användes till gjutgods, är mycket dyrare än det, som användes till smide. Tillverkningskostnaden blir nemligen högre för det förra, emedan för detsamma åtgår en större quantitet kol än för det senare. När således en tackjernsfabrikant skall ställa sig i konkurrens med den engelska marknaden, får han lof att prestera en vara, som är vida dyrbarare än det tackjern, han kan göra för smidesändamål. Men jag måste medgifva, att det finnes malmer, som icke passa för tillverkning af smidestackjern, ehuru jemförelsevis af mycket obetydlig omfattning.

Det är ju endast för dem, som tillverka gjuttackjern, som tullen skulle åsättas, en tull, som måste enligt min tanke fördyra varan för gjuterier och mekaniska verkstäder. Det fåtal bergsmän, som tillverka denna vara i Vestmanland och Vermland, borde, synes mig, snarast möjligt välja tillverkning af annat tackjern och använda en del af sin skog på annat sätt. Äfven om tullen åsättes denna vara, så kommer slutresultatet att blifva dåligt och vinsten klen. Att de *kunna* bedriva denna tillverkning, beror, såsom herr Reuterswärd yttrade, derpå, att de nedlägga hela sin arbetskraft på denna tillverkning, och den räkna de icke till så högt pris. De få visserligen dåligt betaldt för sitt arbete och för sina kol, men summan blir, att affären går, om den än icke går bra. Men de hafva icke något jordbruk att egna sig åt, och detta är endast ett sätt att nödtorftigt uppehålla sig.

Det skäl, som föranledde mig att föreslå en tull å tackjern till 1892 års tulltaxa, var, att jag, som andra, hade den tanken, att tackjernstillverkningen skulle komma att välja en annan metod. Man väntade, att den basiska metoden skulle få en storartad utveckling och bringa fram ett tackjern med betydlig kolbesparing, som sålunda skulle täfva äfven i pris med det engelska gjuttackjernet. Det skedde emellertid icke och det kunde man då icke förutse. Det var ett sätt att gynna framgången af denna nya metod, som jag tänkte mig sålunda skulle kunna vinna insteg i vårt land och att vi då skulle kunna täfva med den utländska marknaden i afseende på tackjern. Det var äfven det, som antyddes i det yttrande, i hvilket herr Styffe framställde villkoren för framgången af ett gynnsamt resultat för vår tackjernstillverkning.

Det är således från denna synpunkt och från den större syn-

Tull å tackjern
m. m.
(Forts.)

punkten, skoghushållningen i allmänhet, som jag anser denna tull icke vara till gagn och befordra en tackjernstillverkning af den art, som här är i fråga. Det kan ju hända, att det kännes tungt för en och annan, som icke får denna fördel, men i stort sedt tror jag icke, att det är till gagn för vårt land. Deremot är jag mycket villig att bibehålla den tull, som gynnar de mekaniska verkstäderna och deras förädlingsprocesser och skyddar dem emot den öfverproduktion, som de måste taga emot från Amerika.

Jag tror, mine herrar, att jag icke behöfver yttra mera för att rättfärdiga mig, och huru påkostande det är för mig att skilja mig från partiet i detta fall, så har jag ansett mig böra afgifva den förklaring, att jag icke kan rösta för den nu föreslagna tullen.

Herr Reuterswärd: Med anledning af den siste ärade talarens anförande anhåller jag att få yttra några ord. Jag fattade hans ord så, som skulle det vara en misshushållning, då skogsegare använda sina kol för tackjernstillverkning, synnerligast då det gäller så kalladt grått tackjern, hvilket drager mera kol än det hvita. Men nu veten I, mine herrar, lika väl som jag, att trakter finnas inom vårt land i saknad af såväl jernvägar som närhet till bruksegendomar för afsättning af kolen. Folk finnas, hvilka t. ex. slagit sig ned i en skogsbygd, ofta af den beskaffenhet, att der icke finnes mer än ett slag af vägar, så kallade vintervägar. Om denna befolkning ej kunde genom kolning använda sin skogstillgång för hyttebruk, så skulle de ej kunna existera. För min del tror jag, att Riksdagens pligt är att se till att äfven dessa små skogsegare icke måtte hindras att drifva sådana handteringar, som för dem äro fördelaktigast och naturligast. Det är väl alldeles klart, att, om uti en obygd med god tillgång på skog, malm och vattenkraft en bergsman vill slå sig ner der för att drifva hyttebruk, man icke bör försvåra möjligheten för honom att på detta sätt förvärfva sitt lefvebröd, utan tvärtom söka att genom tullskydd å hans arbete och produktion göra det möjligt för honom att existera.

Det är verkligen glädjande, att genom den under de senare åren inom Riksdagen förda diskussion, särskildt rörande dessa tullar, äfven hos våra yngre vetenskapsmän uppmärksamheten blifvit fästad på nödvändigheten af att lägga tull på tackjern, i hvilket afseende jag ber att få upplysa om, att professorn vid tekniska högskolan Wiborgh, herr Åkermans efterträdare, på det bestämdaste uttalat, att denna tull är icke blott en nödvändighet, utan fullt berättigad och bör finnas, såsom varande vår jernhandtering i allmänhet till gagn. Då våra äldre och yngre vetenskapsmän icke äro i detta afseende fullt ense, tror jag, att Första Kammaren bör göra, hvad den för sin del anser vara riktigast, och göra rättvisa inom alla grenar af vårt lands produktion, der skydd behöfves.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Dahlberg*, att kammaren

skulle afslå utskottets hemställan och bifalla den af herr Collander m. fl. vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Wærn* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i punkten 4 af sitt betänkande n:o 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles den af herr Collander med flere vid punkten afgifna reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—74;

Nej—44.

Punkterna 5—7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 27 nästlidne månad och den 2 innevarande mars bordlagda betänkande n:o 4, i anledning af väckta motioner om ändringar i kongl. förordningen angående stämpelafgiften den 9 augusti 1894, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 27 nästlidne februari och den 2 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 13, i anledning af väckta motioner i syfte att ordinarie domhufvande å landet må benämnas lagman.

*Om lagmans-
titelns till-
delande åt
underdomare
på landet.*

Herr Asker: Då Riksdagen för icke länge sedan accepterade förslaget att vid rättegångsväsendets omdanande beträda de partiella reformernas väg, afsåg man naturligtvis dermed icke så obetydliga reformer som en titelaturfråga, hvilken i sanning synes åtminstone

*Om lagmans-
titelns till-
delande åt
underdomare
på landet.
(Forts.)*

mig vara allt för liten för att tillåtas vandra, så att säga, på egen hand från Riksdagen till Kongl. Maj:t.

Granskar man för öfrigt de skäl, som ligga till grund för motionen, så måste man erkänna, att de äro ganska svaga. Den ärade motionären inom denna kammare framhåller, bland annat, att våra landtdomare som oftast benämnas lagmän. För min del kan jag dock icke efter en tjensteverksamhet inom fyra olika län konstatera, att häradshöfdingarne i allmänhet tituleras "lagmän".

Vidare säger motionären, att "benämningen häradshöfding numera gifves icke allenast åt den ordinarie landtdomaren, utan äfven åt hans biträden samt jemväl åt praktiserande jurister, ja, ofta nog äfven åt icke jurister". Ja, jag undrar, om icke fullkomligt samma missöde skulle kunna komma att drabba lagmanstiteln, om den blefve införd, eller att lagmanstiteln — för att använda lagutskottets egna ord i fråga om häradshöfdingetiteln — i det allmänna lifvet ofta skulle komma att tilldelas personer, som hafva en helt annan verksamhet än domarens.

Lagutskottet säger nu visserligen, att det för sin del icke har något att erinra mot bifall till motionärernas framställningar, men utskottet har icke relaterat, att denna fråga varit föremål för Riksdagens behandling en gång förut, nemligen 1890. Det lagutskott, som då afgaf utlåtande i ämnet, sammanfattade sin tankegång i följande enkla, men klara och tydliga motivering och kläm: "Då den i förevarande motion väckta fråga, som synes lämpligast kunna komma under behandling i sammanhang med frågan om ändrad organisation af domstolsväsendet, i hvarje fall icke lär vara af sådan beskaffenhet, att den bör göras till föremål för en särskild framställning från Riksdagens sida, hemställer utskottet, att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda". Utan ett ords debatt bifölls detta utlåtande af Riksdagens båda kamrar.

Långt ifrån att jag för egen del har något att erinra emot att titeln häradshöfding utbytes mot annan benämning, anser jag dock, i likhet med 1890 års lagutskott, att det bör vara ett oeftergiftigt vilkor för en dylik förändring, att den sker i sammanhang med domstolsväsendets omorganisation, euär man först då kan komma i tillfälle att bedöma, huruvida den nya titel, som skulle ersätta den nuvarande, är fullt exakt och fullt lämplig.

I följd häraf och då jag anser, att frågan nu lika väl som år 1890 blifvit för tidigt väckt, tillåter jag mig vördsamt yrka afslag på utskottets förevarande framställning.

Herr Säve: Få tjenstemannaklasser i vårt land sätter jag för min del högre än vår högt aktade, dugliga och nitiska landtdomare-corps, och vore det fråga om att än ytterligare på allvar stärka den fasta och trygga ställning, som denna corps innehar såväl inom staten som i den allmänna opositionen, skulle allra minst jag vilja sätta mig deremot, men denna ställning tryggas visserligen icke på det sätt, man här föreslagit.

Jag tror, mina herrar, att vi kunna vara ense derom, att vi svenskar

ha den svagheten att i umgänge med andra personer lätt falla för frestelsen att tilltala dem med titlar vida högre än som i allmänhet öfverensstämma med vederbörande personers samhällsställning eller verksamhet. Hvarpå detta nu egentligen beror vill jag icke närmare inlåta mig; jag antager, att det har sin hufvudsakliga grund i vår medfödda svenska artighet, möjligen äfven i den brist hos vårt språk, att det saknar ett passande och lämpligt tilltalspronomen. Men huru med den saken än må förhålla sig, så ligger det dock någonting falskt i detta att benämna personer med annat än deras rätta namn, och jag tror att det vore föga lämpligt, om Riksdagen å sin sida gäfvé sanktion åt denna ovana genom att bifalla det nu framställda reformförslaget i afseende på våra landtdomares titulatur. Det förhåller sig nemligen så, att hela den stora bildade allmänheten i vårt land uti begreppet *lagman* lägger icke begreppet af en underdomare, utan det af en öfverdomare, och hvarje skolgosse, som slutat sin medeltids historia, vet väl, att lagmannen, som han naturligtvis tänker sig under bilden af gamle Torgny, icke var häradets domare, utan att han förde ordet vid landskapstingets förhandlingar, och att på detta landskapsting förhandlades icke blott om domareärenden, utan äfven om en hel del andra frågor af ekonomisk eller kommunal art. Under sådana förhållanden ligger det helt visst i den ifrågasatta förändringen någonting för det historiska sinnet stötande. Jag vet för öfrigt icke, hvad hela reformen skall tjena till, och uppenbart är, att om den blefve genomförd, komme vi att först och främst förlora den vackra häradshöfdingetiteln, en benämning, hvilken går tillbaka långt ner i sagans natt, hvilken antagligen är äldre än sjelfva lagmanstiteln, och hvilken gått in i vår allmoges medvetande såsom en lämplig benämning på den man, hvilken i landsbygderna har att i främsta rummet upprätthålla folkets lag och rätt. Hvad beträffar de yngre juristerna, är den redan förlorad, enär hofrätterna, som bekant är, med all rätt icke vidare utdela några vice häradshöfdingetitlar. Man säger emellertid, att vi böra upplifva den vackra lagmanstiteln. Detta kan ske på annat sätt. Sådana förhållanden kunna nemligen inträffa, att den med fördel borde kunna tagas upp igen. Våra domstolar kunna möjligen i en framtid behöfva omorganiseras, och det kan då vara lämpligt att använda lagmanstiteln på domare i öfverrätt.

Men den torde äfven kunna användas på ett annat område. Den gamle medeltida lagmannen var ordförande å landskapets ting och landskapsmenighetens representant gent emot Konungen eller hans ombud. De gamla landskapstingen i sin forna form finnas ej mer, om vi ock i senare tider sökt att i viss mån återupplifva dem, hvilket vi kunna se af våra kommunallagar, af hvilka en särskildt berör landstingen.

Det är att antaga, att den administrativa utvecklingen i vårt land framdeles kommer att gå i riktning icke emot centralisation, utan emot decentralisation. Jag kan tänka mig, att uti en framtid landstingets betydelse på det ekonomiska och kommunala området kan blifva vida större än i våra dagar, i sammanhang hvarmed måhända

Om lagmanstitelns tilldelande åt underdomare på landet.
(Forts.)

*Om lagmans-
titelns till-
delande åt
underdomare
på landet.
(Forts.)*

landshöfdingarne såsom förvaltningens hufvudsakliga organ i länen kunna komma att få en väsentligt annan ställning än nu.

Jag tror, att det icke skulle vara olämpligt med hänsyn till den förändring, som landstingen kunna komma att undergå, att hafva denna lagmanstitel i reserv, en titel, som enligt mitt förmenande, sedd ifrån historisk synpunkt, är fullt ut lika berättigad för ordföranden i ett landsting som för ordföranden i en domstol.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få ansluta mig till den föregående ärade talaren i hans yrkande på afslag å utskottets hemställan.

Herr Leman: Jag erkänner mer än gerna, att denna fråga icke är af någon omfattande betydelse, men det tör dock icke vara hinder för Riksdagen att någon gång äfven bifalla en reform, som ej hör till de stora och genomgripande. Den förste talaren sade, att man skulle vänta till en allmän omorganisation af domstolsväsendet. Ja, då tror jag, att om man skall vänta så länge, kommer det att dröja i sekler. Erfarenheten har nemligen visat, att en fullständig omorganisation af domstolsväsendet går endast på de partiella reformernas väg. Den andre talaren yttrade, att namnet icke vore adæqvadt, och anförde historiska skäl därför. För min del skulle jag kunna gifva honom rätt, om lagmannen verkligen under de senare tiderna motsvarade, hvad han var från början. Jag tillåter mig erinra om, att enligt 1734 års lag hade lagmannen långt ifrån den demokratiska ställning, som han intog under medeltiden, utan han var blott en mellaninstans, som redan 1849 afskaffades. Om man vill granska saken historiskt, finner man vidare, att häradshöfdingetiteln visserligen har anor, men underdomaren i Sverige har icke af ålder öfver allt kallats häradshöfding — i Svea land kallades han domare och endast i Göta land häradshöfding — men han var mycket mer än domare, ty han icke blott dömde, utan äfven verkställde domen och ledde häradets ekonomiska angelägenheter. Ja, enligt hvad några påstå, hade han äfven att deltaga i frågor om krigsangelägenheter. Detta är dock icke så säkert. Alltså synes häradshöfdingetiteln hafva af ålder varit mycket mera omfattande än nu. Jag tror, att man kan betydligt förenkla frågan, om man blott ser den så, att lagman är ett annat uttryck för domare; och då det verkligen icke kan bestridas, att underdomaren på landet ofta benämnas lagman — visserligen sade den förste talaren, att han icke hört det, men många af kammarens ledamöter kunna vitsorda, att ännu både här och der på landet sådan benämning gifves honom — och om man vill hylla den gamla satsen "suum cuique", tror jag, att man utan fara kan antaga denna lilla reform. För min del yrkar jag naturligtvis bifall till lagutskottets förslag.

Herr Alin: Den siste ärade talaren yttrade, att det icke vore så olämpligt, om Riksdagen äfven sysselsatte sig med sådana reformer, som icke äro alltför stora och genomgripande, och att den därför kunde besluta denna. Det är ju en sats, som i vissa fall kan låta höra sig, men då skall det väl finnas *något* skäl för reformen. Hvad

angår de skäl, som här af den ärade motionären och lagutskottet blifvit anförda, får jag säga, att jag för min del finner dem lika goda som — inga! Utskottet säger, att titeln lagman mera exakt än härads-höfding angifver arten af underdomarens embetsmannaverksamhet. Ja, skola vi taga oss för att analysera betydelsen af de olika titlarne på embetsmännen här i vårt land för att ändra dem så, att de mera egentligt motsvara arten af den embetsmannaverksamhet, som utöfvas af dem, hvilka bära dem, så tror jag, att Riksdagen skall få åtskilligt onödigt att skaffa med. Arten af häradshöfdingens verksamhet och i hvad mån denna motsvaras af titeln, det är en sak, som har utvecklat sig, bitit sig in i och rotfäst sig i folkets medvetande under många hundratal år. Det är mycket sant, hvad den siste ärade talaren yttrade, att ordet "häradshöfding" nu icke motsvarar samma embete som i äldsta tider, men det har under så lång tid betecknat, hvad det nu betecknar, att det verkligen skulle — deri instämmer jag till fullo med talaren på vermlandsbänken — vara ett brott mot den historiska pieteten att utan något talande praktiskt skäl borttaga denna titel. De embets titlar, vi hafva här i landet, äro i de flesta fall af utländskt ursprung. Det är icke många, som äro af rent svenskt ursprung. Denna är det, och jag tror, man kan säga, att den är den äldsta af alla. Jag vill icke tala om, att den är äldre än namnet "Riksdag", men den är äfven äldre än namnet "Konung" i betydelsen af rikets styresman. Jag behöfver icke taga vidare exempel för att ådagalägga, hvad herrarne redan väl veta om denna titels ålder. Vore det nu så, att denna gamla titel af sina innehafvare burits på ett sådant sätt, att den neddragits och derigenom förlorat i respekt, så kunde det ju hafva varit skäl att taga bort den. Men det är så långt derifrån, att det fins väl få embetsmän här i landet, som bära en titel, hvilken har en hedersammare klang än häradshöfdingtiteln. — Vidare säger utskottet som ett skäl för den ifrågavarande "reformen", att denna titel i det dagliga lifvet tilldelas äfven andra än domare. Detta skäl kunde låta höra sig för några år sedan, då vice häradshöfdingtiteln utdelades i massa, men detta förhållande har upphört; ty som bekant, utnämna hofrätterna icke vidare några vice häradshöfdingar. I följd deraf har också ifrågavarande skäl väsentligen förlorat den betydelse, det förut hade. — Motionären begagnar i sin motion det yttrande, att tiden torde vara inne att åt den ordinarie landtdomaren återbörda benämningen lagman. Likasom motionen synes utvisa en brist på sinne för den historiska utvecklingens betydelse, synes också ifrågavarande uttryck bevisa, att den ärade motionären icke har rätt satt sig in i den ifrågavarande titels historia. Ty det är verkligen vilseledande att begagna uttrycket "återbörda" i ett fall, då den ifrågavarande titeln aldrig burits af dem, som nu skulle få den. Härtill kommer, hvad som förut blifvit framhållet, att det möjligen kan inträffa, att den tid kommer, då man behöfver använda en sådan benämning som "lagman". Jag kan taga ett exempel från vårt grannland i vester, der man för några år sedan genomförde en reform i rätttegångsordningen, som upplifvade de gamla lagsagorna och återinförde lagmanstiteln med bibehållande af underdomarne. Men man

*Om lagmans-
titelns till-
delande åt
underdomare
på landet.
(Forts.)*

*Om lagmans-
titelns till-
delande åt
underdomare
på landet.
(Forts.)*

må hafva hvilken åsigt som helst med afseende på lämpligheten af den ena eller andra utaf ifrågavarande benämningar, så synes mig, som om för en hvar det skäl bör vara gällande, som, enligt hvad den förste talaren, så vidt jag hörde, yttrade, var bestämmande för Riksdagen år 1890 — så bestämmande, att icke ett ord om saken yttrades i någon af Riksdagens kamrar. Dåvarande lagutskott uttalade sig enhälligt på följande sätt om en motsvarande motion, väckt af herr Adelsköld: "Då den i förevarande motion väckta fråga, som synes lämpligast kunna komma under behandling i sammanhang med frågan om ändrad organisation af domstolsväsendet, i hvarje fall icke lär vara af sådan beskaffenhet, att den bör göras till föremål för en särskild framställning från Riksdagens sida, hemställer utskottet, att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda." I detta beslut, som Riksdagen då enhälligt fattade, synes mig icke någon ändring på grund af hvad sedan inträffat nu böra ske, tvärtom; och därför instämmer jag i den förste talarens yrkande.

Herr Ljungberg: Om jag vore öfvertygad derom, att härads-höfdingarne allmänt skulle vara tillfredsställda med denna förändring, skulle jag för min del icke hafva något deremot; men jag har funnit, att bland dem råda ganska olika meningar om denna sak. Deras styrka ligger i det stora anseende, de ega genom sin upplysning, ovel och skicklighet. Jag tror icke, att något kan i detta fall tilläggas dem, lika litet som något kan frångas dem. Om således härads-höfdingarne sjelfva i detta fall äro af delade meningar, tror jag, att man härvid skulle kunna göra sig den gamla frågan: "Où est la femme?" Jag tror nemligen, att fruarna skulle sätta mera värde på denna titelförändring än deras herrar och män.

Det är en annan sida af saken, som också bör beaktas. Frågan har kommit dels för tidigt, dels för sent. För tidigt, därför att den domstolsomorganisation, med hvilken den borde stå i sammanhang, ännu är långt ifrån sitt förverkligande; och för sent, därför att förändringen utan tvifvel skulle haft långt bättre utsigter för sig, om den kommit på den tid, då vi hade en sådan myckenhet vice härads-höfdingar. Men sedan hofrätterna begått, hvad jag anser, det *felet* att afskaffa denna titel, är ju icke någon förväxling mellan ordinarie häradshöfdingar och vice häradshöfdingar att befara, och man kan således nu ganska väl låta häradshöfdingstiteln kvarstå. Det *kan* hända, att frågan om vice häradshöfdingenskapet åter en gång förekommer och blir afgjord till fromma för de unga jurister, hvilka nu få sakna en väl förtjent uppmuntran, och då kan det möjligen vara tid att tänka på en förändring af de ordinarie häradshöfdingarnes titel. Men under nuvarande förhållanden måste jag förena mig med dem, som yrka afslag på utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats dels bifall till hvad utskottet hemställt, dels ock afslag derå.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande
n:o 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—45;

Nej—58.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 27 nästlidne februari och den 2 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 14, i anledning af justitieombudsmannens framställning angående anställande af kommissionär hos justitieombudsmannen, och

n:o 15, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser angående styrkande af hinderslöshet för ingående af äktenskap.
biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 26 och 27 nästlidne februari bordlagda memorial n:o 2, angående verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Justerades fem protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 1,57 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 5 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne februari.

Anmälades och bordlades lagutskottets utlåtanden:

n:o 18, i anledning af väckt motion om ändringar i lagen om skydd mot yrkesfara; och

n:o 19, i anledning af justitieombudsmannens framställning angående det i statens tjänst använda papper m. m.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 3 i denna månad bordlagda ärenden, nemligen statsutskottets utlåtanden n:is 28—30 samt lagutskottets utlåtanden n:is 16 och 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Fröberg* under femton dagar från den 8 innevarande månad.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle uppföras främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,41 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
